

РОЗВИТОК СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЛЬВОВІ
(до 50-річчя утворення стоматологічного факультету у Львові)
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

УДК 378.4:616.314 (477.83)

Володимир Гриновець, кандидат медичних наук, доцент

кафедри терапевтичної стоматології

Анатолій Магльований, доктор біологічних наук, професор, академік,
проректор з науково-педагогічної роботи, завідувач кафедри фізичної реабілітації,
спортивної медицини, фізичного виховання і валеології,
заслужений працівник фізичної культури і спорту України

Володимир Хомишин, кандидат біологічних наук, доцент

кафедри фізичної реабілітації, спортивної медицини, фізвиховання і валеології
Львівського національного медичного університету
імені Данила Галицького

Петро Іващенко, старший викладач кафедри фізичного виховання

Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

РОЗВИТОК СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЛЬВОВІ
(до 50-річчя утворення стоматологічного
факультету у Львові)
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького

У статті досліджується розвиток стоматологічної освіти у Львові, про те, що у XX ст. Львівська школа стоматології зазнала бурхливого розвитку і досягла високого європейського рівня та визнання.

Ключові слова: *стоматологічна школа, стоматологічна клініка, правило ізометрії в рентгенології.*

Постановка проблеми. Стоматологічна освіта як вища медична освіта у Львові, а далі як Львівська школа стоматології, розвивалася на фундаменті, створеному її попередниками, людьми різних національностей, різних релігій, різних соціальних прошарків суспільства – це були князі, королі, державні мужі, монахи, цирульники, лікарі-практики, викладачі, дипломовані науковці європейських університетів [11].

Викладення основного матеріалу. Одним з перших відомих викладачів та науковців, який доклав зусиль до створення львівської стоматологічної школи, є професор, доктор медицини, випускник Віденського університету, протомедик Галичини Андрій Крупинський (Krupinski Andreas) (1744 – 1783), який у виданому у Львові в 1774 – 1775 рр. п'ятитомному підручнику, у томі “Остеологія”, описує зубощелеповий апарат з поясненнями його будови та хвороб [10].

Перша згадка про інститут стоматології при Львівському університеті (при студіях медичних)

даються 1828 роком. Очолив інститут стоматології професор зуболікування Кароль Прокоп Каліга (Calliga) (1785 – 1845), який до 1842 р. проводив заняття зуболікування та дентистики [7].

У 1828 – 1888 рр. на медичних к у р с а х Львівського університету, в залежності від наявності професора, існувала кафедра, за тодішньою назвою інститут зуболікування (дентистики, стоматології), де і проводилося навчання, велася практична та наукова робота. В а ж л и в о ю

Протомедик Галичини
Андрій Крупинський
(Krupinski Andreas)

Ueber die
Krankheiten der Zähne
und
die Mittel sie zu heilen.

Von
Carl Procop Caliga,
außerordentlichem Professor der Zahnarzt-Kunde an der Sr. k. k.
Majestät Franz des Ersten Allerhöchsten Namen führenden
Universität zu Lemberg.

Wien, 1838.

Bedruckt und in Commission der Medicinaristen-Congregations-
Buchhandlung.

**Титульна сторінка книжки професора
зуболікування Львівського університету**

датою є 1838 р., коли у Відні Кароль Прокоп Каліга, будучи вже професором зуболікування у Львові, видає друком книгу “Про хвороби зубів та засоби їх лікування” (Über die Krankheiten der Zähne und die Mittel sie zu heilen).

Наступником професора Каліги був Вінсенц Штраскі (Вінцентій Страскі) (Strasky) – хірург, акушер, з 1843 р. – магістр зуболікування, а з 1857 р. – надзвичайний публічний професор зуболікування. В. Штраскі також був членом Центрального Союзу німецьких дантистів, Австрійського союзу дантистів, почесним членом Королівського Сілезького Союзу дантистів, членом Союзу лікарів Львова, членом товариства зоологів-ботаніків та сільськогосподарського товариства Відня. Професор Штраскі продовжує наукові дослідження і викладання зуболікування у Львові у 1843 – 1858 рр., у 1840 році у Львові перевидав книгу професора Каліги польською мовою [2].

До 1888 року викладання зуболікування проводив також Юзеф Мерунович (Merunowicz) – доктор медицини, професор гігієни і стоматології, повітовий лікар, що був одночасно членом санітарного бюро цісарсько-королівського намісництва [5].

У 1894 р. при кафедрі шпитальної хірургії, якою тоді керував професор Людвіг Антон Ридигер, відновлено курс стоматології, де за державний кошт формувалася клінічна амбулаторна база для стоматологів, на якому з 1902 р. розпочинає роботу доцент Андрій Гонька (Goska).

18 травня 1907 р., після багатьох років організаційних заходів, розпочинає роботу амбулаторія дентистики Львівського університету (вул. Оссолінських, тепер – В. Стефаника), директором якої призначений доцент Андрій Гонька (1857 – 1909) (з 1902 – доцент стоматології, 1909 р. – професор

Андрій Гонька

Теодор Богоссович

РОЗВИТОК СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЛЬВОВІ
(до 50-річчя утворення стоматологічного факультету у Львові)
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Антоній Цешинський

Мечислав Янковський

**Керівники кафедри стоматології (дентистики) Львівського університету, згодом ЛДМІ
з 1905 до 1945 років.**

стоматології[6], метою якої було надання безкоштовної стоматологічної допомоги населенню.

Амбулаторія служила науковою та навчально-клінічною базою для студентів-медиків.

Разом з доцентом Андрієм Гонькою працює доцент Теодор Богосевич (Bohosiewicz) (1867 – 1948), який після раптової смерті професора А. Гоньки у 1909 р. протягом певного часу керує клінікою та читає курс стоматології [9].

З 1913 р. стоматологічну клініку очолив Антон Цешинський (Cieszyński) (1882 – 1941) – доктор медичних наук, випускник Мюнхенського університету [4]. Під керівництвом А. Цешинського клініка отримує назву інституту дентистики (згодом переноситься на вул. Зелену 5) та фактично набуває статусу сучасної кафедри [6]. Пройшовши шлях від старшого асистента до професора, Антон Цешинський очолює кафедру до 1941 р. У різні роки на кафедрі під керівництвом Антона Цешинського працювали: лаборант Андрій Врона, секретар-лаборант Лесівна, асистенти: д-р Пелех, д-р Венгриновська, д-р Барановський, д-р Зіппер, д-р Даттнер, д-р Орлицька, д-р С. Чорткавер, д-р Т. Овіньський, д-р Г. Горчинський, д-р Й. Петшицький, старший асистент д-р Яжемб, д-р М. Женьчак, старший асистент д-р А. Бардашувна (Бардаш-Друкерова), старший асистент д-р М. Янковський (в часи німецької окупації Львова клінікою стоматології при медичних фахових курсах керував д-р М. Янковський).

Професор Антон Цешинський першим запропонував правило ізометрії в рентгенології та метод місцевого знеболення новокаїном з

адреналіном (1906), він був автором першого в світі атласу (1907) та підручника (1911) з рентген стоматології, став одним із співавторів методу гінгівектомії радикальним способом (Відман-Нейман-Цешинського) (1926), праць з реорганізації стоматологічної освіти, виокремлення стоматології як окремої галузі природничих наук, а також ролі жінки у стоматології.

У 1936 р. професор А. Цешинський відзначений міжнародною нагородою Світової Федерації Дантистів – Дипломом і Золотою медаллю Мюллера, у 1937 р. був головою Світової Федерації Дантистів. У ніч 4 липня 1941 р. Антон Цешинський розстріляний гестапо разом з іншими львівськими професорами [3].

Незважаючи на важкі втрати у складі професорсько-викладацького складу Львівський державний медичний інститут не припиняв своєї роботи упродовж всього періоду німецької окупації.

Протягом 1941 – 1944 років змінювався статус медичного інституту. З 07.07.1941 – 04.1942 – Львівський медичний інститут (Staatliche Medizinische Institute in Lemberg), з 05.1942 – 03.1943 – Державні медичні фахові курси у Львові (Staatliche Medizinische Fachkurse in Lemberg), з 04.1943 – 1944 – Державні медико-природничі фахових курси у Львові (Staatliche Medizinisch-Naturwissenschaftliche Fachkurse in Lemberg).

Після трагічної загибелі керівника кафедри і клініки стоматології професора А. Цешинського з 07.07. 1941 року керівником призначено ад'юнкта доктора Мечислава Янковського який керував

РОЗВИТОК СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЛЬВОВІ
(до 50-річчя утворення стоматологічного факультету у Львові)
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Перший склад працівників Інституту дентистики в університеті у Львові 1913 – 1914 рр.
Андрій Врона, д-р Пелех, д-р Венгриновська, секретарка Лесівна, проф. Цешинський,
д-р Барановський, д-р Зіппер, д-р Даттнер

Працівники Клініки стоматологічної університету Яна Казимира у Львові в 1929 р.
Сидять зліва направо: д-р Орлицька, старший асистент д-р Яжемб,

кафедрою і клінікою протягом окупації Львова. Після закінчення війни Мечислав Янковський керував кафедрою і клінікою стоматології Львівського державного медичного інституту до 09. 1945 року, отримавши звання доцента. У 1945 році емігрував до Польщі. З 1948 професор Сілезької медичної академії в місті Забже, організатор Відділу, надалі кафедр стоматології Сілезької медичної академії та багаторічний керівник клініки хірургічної стоматології академії. Автор 106 друкованих праць, 3 монографій і 1 підручника (Choroby jamy ustnej i twarzoczaszki, PZWL, 1967).

Професор А. Цешинський зробив великий внесок у розвиток світової стоматологічної науки, він заслужено вважається признаним основоположником сучасної польської стоматології, але також він однозначно створив основи і для розвитку української стоматологічної школи.

Олександр Васильович Коваль близько року працював з професором Антоном Цешинським [1], поступивши у 1939 р. на роботу в клініку стоматології Львівського медичного інституту. При професорові А.Цешинському Олександр Васильович очолив стоматологічну клініку

РОЗВИТОК СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЛЬВОВІ
(до 50-річчя утворення стоматологічного факультету у Львові)
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Склад кафедри стоматології Львівського університету 1938 р.
Зліва направо 1-й ряд: ас. Горчинський, ас. Бардаш-Друкерова, проф. Цешинський,
ад'юнкт Янковський; 2-й ряд: ас. Петрицький, ас. Овінський, доц. Чорткавер

Керівник кафедри стоматології з 1945 р. і перший декан стоматологічного ф-ту ЛДМІ проф. Олександр Коваль

медичного інституту. Ставши згодом деканом одного з перших в Україні стоматологічних факультетів, пізніше вже як професор, О. Коваль очолив стоматологічну школу у Львові. Викладаючи практичні заняття і лекції, друкуючи наукові праці українською мовою, професор О. Коваль започатковує власне українську львівську стоматологічну школу.

Згаданий факт має надзвичайно важливе значення, враховуючи історичні обставини, що склалися в Галичині після втрати влади

нащадками короля Данила Галицького. Столиця Галичини – Львів, залишаючись протягом століть відомим європейським містом, був українським осередком, але прошарок інтелігенції, в тому числі і науковців, в силу історичних обставин був представлений переважно австрійцями, німцями, поляками та ін. Тому навчання, зокрема і медична вища освіта, проводилась мовою тої держави, яка панувала на той час в Галичині.

Створювалися штучні перешкоди для отримання вищої освіти місцевому населенню – українцям, шляхом заборони викладання українською мовою у Львівському університеті за часів польського панування, а також введення обмежувальної квоти для української молоді при вступі на медичний факультет, не кажучи вже про докторантуру.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що у XVIII ст. у Львові вже проводилося викладання основ стоматології, у XIX ст. у Львівському університеті існували професорські кафедри зуболікування та дентистики. У XX ст. Львівська школа стоматології зазнала бурхливого розвитку і досягла високого європейського рівня та визнання – про це свідчить те, що професор Антон Цешинський був нагороджений золотою медаллю – найвищою світовою стоматологічною відзнакою (FDI).

Єдина медична вища школа – це Львівський медичний інститут в Україні, де не припинили в

РОЗВИТОК СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЛЬВОВІ
(до 50-річчя утворення стоматологічного факультету у Львові)

І надзвичайно важливим фактом у XX ст. стало те, що Львівська стоматологічна школа отримала свого українського лікаря, вченого, науковця та педагога, професора Ковалю Олександра Васильовича. Оскільки на час становлення української стоматології у таких центрах її розвитку як Київ, Харків, Одеса переважало російськомовне середовище, то таке непересічне явище, як діяльність професора Ковалю О. В. набуло значення справді державної ваги для української стоматологічної науки. Можна стверджувати, що завдяки подвижницькій праці Олександра Васильовича Ковалю світова стоматологія збагатилася розвитком стоматологічної школи у європейській країні із 50-мільйонним населенням.

4. Львівськ.обл. архів. Ф. 26. Оп. 5.

6. Cieszyński A. Kronika Kliniki Stomatologicznej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie (1905 – 1934) // *Polska Stomatologia, Lwów, 1934. R. XII. – №4 – 5. – S. 97.*

8. Gocka A., *Sprawozdanie ambulatorium dentystycznego Uniwersytetu Lwowskiego* // *Lwowski Tygodnik Lekarski*, 1908, R.II, №38. – S. 433 – 435.

10. Szumowski W. Galicyja pod względem medycznym za Jendrzeja Krupinskiego pierwszego protomedyka 1772 – 1783. Lwow. 1907. – 387 s.

11. Wiczkowski J. *Przewodnik po Lwowie*,
Lwow, 1907. – 622 s.

1. Архів ЛНМУ, спр. 63, 822.
2. Гриновець В., Різничок С., Надрага М. *Каліга Карл Прокоп // Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784 – 2006./* Зіменковський Б.С., Гжегоцький М.Р., Луцик О.Д. – Львів, Наутікус, 2006. – С. 119 – 120.
3. Кухта С.Й. *Цешинські Антоній// Професори Львівського національного*

Джерела мудрості

“Кожна людина народжується для якоїсь справи. Кожен, хто ходить по землі, має свої обов’язки у житті”.

Ернест Хемінгуей
американський письменник.

“Свою справу людина повинна займатися так, ніби їй немає звідки чекати допомоги”.

[illegible]